

Handläggare:
Johanna Karlsson
Telefon: 508 31 937
Mats Sylwan
Telefon: 508 31 928

Till
Kulturnämnden

KuN 2013-03-11
Nr 12

Översyn av stödsystemet för samlingslokaler och hemgårdar

Förslag till beslut

1. Översynen godkänns.
2. Kulturförvaltningen ges i uppdrag att, med utgångspunkt i översynen, återkomma till nämnden med förslag till riktlinjer för ett nytt stödsystem för samlingslokaler och hemgårdar.

Sammanfattning

Översynen redovisar viktiga förutsättningar för de lokalförvaltande organisationerna och de omvärldsfaktorer som påverkar utformningen av ett långsiktigt hållbart kommunalt stödsystem. Här nämns till exempel hyresutvecklingen, investeringsbehov och bokningsadministration.

Studiens överväganden tar sin utgångspunkt i de lokalförvaltande organisationernas roller i ett växande Stockholm och att stadens kulturpolitiska strukturer behöver anpassas till de omvärldsförändringar som sker samt stockholmarnas kultur- och mötesvanor. Det innebär fokus på verksamheter som har ett stort lokalt värde för medborgarna mätt i termer av utbud, kvalitet och tillgänglighet. Ett nytt stödsystem bör premiera verksamheter som når fler besökare och deltagare, utvecklar arrangörskapet och skapar nya intäkter. Förmågan till självfinansiering bör premieras och stödet bygga på lokalhållarens hela verksamhet, inklusive dess sociala betydelse.

Mot bakgrund av stödmottagarnas varierande ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar förespråkas ett flexibelt stödsystem som också ger möjlighet att stödja nya lokalhållare.

Berit Svedberg
Kulturdirektör
UTLÅTANDE

Patrik Liljegren
Chef kulturstrategiska staben

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kulturstrategiska staben.

Underlag för beslut

Under ärendets beredning har förvaltningen besökt samtliga samlingslokaler och hemgårdar som tilldelats stöd av kulturnämnden 2012, genomfört tre gemensamma möten med företrädare för de lokalförvaltande organisationerna och därutöver haft en löpande dialog med respektive verksamhetsledning. Ytterligare underlag har hämtats från ansökningshandlingar, statistikutdrag ur idrottsförvaltningens bokningssystem samt kommunala, statliga och enskilda utredningar om samhällets stöd till allmänna samlingslokaler. Studiebesök har även gjorts hos organisationer utanför stödsystemet som bedriver liknande verksamheter i Stockholm.

Uppdraget

Vid sitt sammanträde den 9 februari 2012 beslutade en enig kulturnämnd att ge kulturförvaltningen i uppdrag att genomföra en översyn av stödsystemet för samlingslokaler.

Bakgrund

Följande lokalförvaltande organisationer ingår 2013 i kulturnämndens stödsystem för allmänna samlingslokaler och hemgårdar:

Lokalförvaltande organisationer	Stöd 2013 tkr		Stöd 2013 tkr
Bagarmossens Folkets husför.	1 256	Nya Rågsveds Folketshusför.	1 166
Farsta föreningsråd (Farsta Gård)	469	Rinkeby Folketshusförening	1 705
Föreningen Alviks kulturhus	1 265	Spånga medborgarhusförening	467
Årsta Folketshusförening	75	Årsta Folketshusförening	1 073
Föreningen Jakobsbergs gård	478	Åsö föreningsråd (Pumpan)	1 338
Föreningen Järva Folkets park	275	Östermalms föreningsråd	1 237
Föreningen Kulturhuset Tensta Träff	1 237	<i>Summa allmänna samlingslokaler:</i>	<i>17 138</i>
Husby hantverks ideella förening	580	Hemgårdar	
Hägerstensåsens medborgarhusf.	1 020	Birkagården	2 026
Kista SC KFUK-KFUM (Akalla By)	443	Midsommargården	935
Kista Träffs föreningsråd	930	Mäster Olovsgården	1 285
Kristinehavs malmgårds ekon. för.	696	Skeppsholmsgården	1 150
Kultur- och medborgarhusför. Trappan	766	Södergården	1 423

Maria-Högalids föreningsråd (Hartwickska Huset)	662	Timmermansgården	1920
		<i>Summa hemgårdar:</i>	8 739

Begreppen samlingslokaler och hemgårdar

Det finns likheter men också skillnader mellan begreppen samlingslokaler och hemgårdar utifrån hur verksamheterna har utformats i Stockholm. En likhet är ett gemensamt mål att skapa mötesplatser för medborgarna i staden. Skillnaderna består i vilka medel man använder för detta syfte och vilka målgrupper man riktar sig till. De allmänna samlingslokalerna skapades ursprungligen för att genom lokalupplåtelse sörja för föreningslivets och civilsamhällets behov av mötesplatser och det är fortfarande den dominerande uppgiften för flertalet lokalhållare. Hemgårdarna hade ursprungligen en tydligare social inriktning med utgångspunkt i öppen verksamhet kring bildnings, kultur- och fritidsfrågor.

Med tiden har den tidigare fullt synliga gränsen mellan hemgårdar och allmänna samlingslokaler blivit allt mer otydlig. Flera av samlingslokalerna kallar sig kulturhus och har en omfattande publik verksamhet. Denna utveckling gör det motiverat att se över det nuvarande stödsystemet som delar in de lokalförvaltande organisationerna i två kategorier med delvis olika och i hemgårdarnas fall otydliga kriterier.

Samlingslokaler

De allmänna och kommunalt stödda samlingslokalerna är en del av välfärdsbygget under 1900-talet. Med demokratins utveckling i Sverige under decenniets första år ökade behovet av gemenskapslokaler. De snabbt växande folkrörelserna skapade sina egna mötesplatser genom Folkets Hus, nykterhetsloger och frikyrkor. I Stockholm blev samlingslokalerna viktiga nav i de förorter som byggdes efter andra världskriget. Trappan i Vällingby och Årsta Folkets hus är tidiga exempel på denna planering. Rågsveds och Rinkeby Folkets Hus från senare år visar också på den betydelse som samlingslokalerna historiskt haft i Stockholms stadsplanering.

Samlingslokalerna är byggstenar i en infrastruktur för lokal demokrati, folkbildning, möten, fest och kulturaktiviteter. Mer än hälften av dem har egen programverksamhet med teater, konserter, film, allsång, konst- och fotoutställningar och fungerar som lokala kulturhus.

Med samlingslokalernas integrering i stadsplaneringen fick stadens stöd till lokalhållarna med tiden en allt fastare struktur. Stadsfullmäktige fattade 1972 beslut om en samlingslokalsnorm som angav att det skulle finnas en samlingslokal per 10 000 invånare och nolltaxa infördes för föreningslivet och bildningsorganisationerna. Som mest fanns det 78 särskilt iordningställda samlingslokaler med stöd av Stockholms stad, varav flera i skolor. Lokalförvaltarnas kostnader täcktes till ca 80 procent medan återstoden finansierades av uthyrning till privata och kommersiella hyresgäster.

Entrén till Årsta Folkets Hus

Fotograf: H. Malmström

Med tiden förändrades stödet och den tidigare införda nolltaxan för det vuxna föreningslivet togs bort 1992. Under följande år sjönk nyttjandegraden med ca 40 procent. Efter att fritidsnämnden på uppdrag av fullmäktige 1995 genomförde en revidering av samlingslokalsnormen minskade antalet till 38 för att 1999 reduceras till 18. Stödansvaret för samlingslokalerna övergick 2003 från idrottsförvaltningen till kulturnämnden. Den tidigare bidragskopplingen till kallhyra övergavs och stödet kom nu att baseras även på verksamhetskostnader. Denna inriktning förstärktes med de riktlinjer som kulturnämnden antog 2007 då ett särskilt kulturbidrag infördes.

Samlingslokalerna har olika slag av huvudmän. Av de 19 samlingslokaler som 2013 får stöd av kulturnämnden är sju medlemmar i Folkets Hus och Parker. Fyra av samlingslokalerna drivs av lokala föreningsråd och övriga av ideella föreningar.

Hemgårdar

Hemgårdsrörelsen utvecklades på 1800-talet i England av kristna studenter som ville skapa nya former för social gemenskap för att överbrygga den tidens klasskillnader. Sveriges äldsta hemgård, Birkagården, startades 1912 av Natanael Beskow och Ebba Pauli. Stockholm har idag sex hemgårdar som arbetar med bildnings, kultur- och fritidsfrågor med möjlighet för alla åldrar att delta i verksamheterna. Utanför Stockholm finns i dag hemgårdar i Lund, Norrköping, Borås, Gävle och Uppsala. Bidragsgivningen till hemgårdarna låg tidigare under flera olika nämnder för att 2003 överföras till kulturnämnden.

Hemgårdarna i Stockholm är i dag lokala kulturhus med egen studieverksamhet och kulturprogram för alla åldrar. Flertalet bedriver uppdragsverksamhet och får ersättning från stadsdelsnämnder för detta. Exempel på sådan verksamhet är fritidshem, sommarkollon och fritidsgårdar. Det är vanligt att hemgårdarna fungerar som mötesplatser för äldre och får därför i några fall stöd från äldrenämnden. De erbjuder även kurser för nya svenskar och tjänar som mötesplatser för ensamma och daglediga. Tre av hemgårdarna drivs i stiftelseform och tre som ideella föreningar. Med undantag av Midsommargården vid Telefonplan är gårdarna placerade i Stockholms innerstad.

*Midsommargården
vid Telefonplan*

Nuvarande stödsystem

Stödsystemet till de lokalförvaltande organisationerna är uppdelat på samlingslokaler, hemgårdar, skolersättning samt posten ”Övrigt”, som främst utgörs av bokiningsersättning- en till idrottsförvaltningen. I tabell 1 redovisas de olika kostnadsposterna mellan 2007 och 2012. Stödet till samlingslokalerna fluktuerar mellan åren beroende på utfallet av kompensations- respektive kulturbidragen.

Tabell 1: Fördelning av stödet till lokalförvaltande organisationer mellan 2007 och 2012 (tkr per kategori)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Samlingslokaler	16 221	16 685	16 036	17 220	16 078	17 222
Hemgårdar	8 567	8 506	8 566	8 616	8 741	8 739
Skolersättning	1 850	1 800	1 800	1 600	1 300	1 200
Övrigt	850	400	1 000	250	1 200	350
SUMMA	27 488	27 391	27 402	27 686	27 319	27 511

Samlingslokaler

Det nuvarande kommunala stödet till samlingslokaler består av grundbidrag, kompensationsbidrag och kulturbidrag. Grundbidraget utgör den största delen av det totala stödet och motsvarar cirka åttio procent av stödutrymmet som 2012 uppgick till 17 miljoner kronor. Kompensationsbidraget och kulturbidraget utgör cirka tio procent vardera.

Grundbidraget baseras på lokalkostnad, servicegrad, nyttjandegrad och självfinansiering. Kompensationsbidraget beräknas efter antalet upplåttna timmar till avgiftsbefriade nolltaxegrupper och samlingslokalerna ersätts med 50 kr per timme för denna upplåtelse. Nolltaxegrupperna utgörs av registrerade föreningar för barn och unga, funktionshindrade och

grupper för anonyma missbrukare. Kompensationsstödet har funnits i stödsystemet under lång tid och var tidigare en del av det avtal som idrottsförvaltningen slöt med samlingslokaler. När ansvaret för stödområdet överfördes till kulturnämnden 2003 kom kompensationsstödet att kvarstå utan att avtalsregleras.

Bedömningen av kulturbidrag utgår från omfattning och inriktning på konst- och kulturaktiviteter som strävar efter att nå fler besökare och angelägna målgrupper.

Hemgårdar

Stödet till hemgårdarna uppgick 2012 till cirka 8,7 miljoner kr. I Stockholm finns sex hemgårdar som kan söka stöd för verksamheten i form av grundbidrag och kulturbidrag. Hemgårdarna har inget krav att använda sig av idrottsförvaltningens bokningssystem. De kan heller inte få särskilt stöd för upplåtelse av lokaler för prioriterade grupper.

Hemgårdarna bedöms efter sina skilda förutsättningar samt omfattningen av folkbildningsverksamhet och öppna kulturella aktiviteter. De underlag som används som bedömningsgrund är hemgårdarnas uppgifter om lokalkostnader, egen statistik, verksamhetsberättelser och planerad verksamhet. Antalet redovisade timmar för lokalupplåtelse vid hemgårdar till externa gäster minskade under 2011 med knappt 2000 timmar till totalt 16 731. Antalet studiecirkeltimmar ökade samma år med nästan 2000 timmar till totalt 17 662 timmar. Utöver cirkelverksamhet har gårdarna programverksamhet i egen regi.

Skolersättning

I stödsystemet ingår också en post för ersättning till kommunala skolor som upplåter lokaler till nolltaxegrupper. Skolersättningen uppgick 2012 till 1,2 miljoner kronor¹. Av de 12 föreningar som får 0-taxa genom skolersättningen bedriver tio hemspråksundervisning. Kulturförvaltningen ersätter via utbildningsförvaltningen skolorna med 100 kronor per uthyrd timme med en övre gräns om sju parallellt bokade klassrum per uthyrd timme. Även arbetsmarknadsförvaltningen får del av skolersättningen genom att de fakturerar kulturförvaltningen för uthyrning av lokaler på Åsö vuxengymnasium.

*Husby Gård drivs av Husby
Konst & Hantverksförening*

¹ Se tabell 1

Kostnadsfaktorer

Lokalhyror

Den egna lokalhyran är en avgörande kostnad för samlingslokaler och hemgårdar och utgör den faktor som mest påverkar storleken på grundbidraget². Som framgår av diagram 2³ så täcker det kommunala stödet hyran i varierande utsträckning. Skälet till detta är föreningarnas skilda förutsättningar att täcka sina kostnader med egenintäkter. Det kommunala stödet jämfört med hyreskostnaden uppgick 2011 i genomsnitt till 106 procent för samlingslokaler medan motsvarande andel för hemgårdarna var 91 procent.

Stockholms stad dominerande hyresvärd

Stockholms stad är genom fastighetskontoret och de kommunala fastighetsbolagen⁴ hyresvärd för 19 av de 25 lokalförvaltande organisationerna. Under 2013 kommer hyrorna till de kommunala värdarna att öka med i genomsnitt drygt 1 procent. De största ökningarna får Trappan i Vällingby och Midsommargården på Telefonplan och de motiveras av lokalförändringar. Fastighetskontoret har aviserat hyreshöjningar för tre av åtta lokaler med tre till åtta procent. Stadsholmen höjer hyrorna för sina hyresgäster med i genomsnitt drygt sex procent. Största ökningarna får Jakobsbergs gård och Herrängens gård med 12 respektive 13 procent.

Den trots allt måttliga enprocentiga genomsnittliga ökningen av hyrorna 2013 förklaras av att flera föreningar står inför oförändrade lokalkostnader och att Tensta Träff kommer att få en kraftig hyresreduktion från och med 2013.

Ökade lokalkostnader att vänta

Den lag (Lag 2010:879 om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag) som trädde i kraft den 1 januari 2011 anger att kommunala bolag ska bedriva sin verksamhet ”enligt affärsrättsliga principer”. Som en effekt av den nya lagen har Stadsholmens styrelse fattat beslut om att till 2016 anpassa hyrorna till den reella förvaltningskostnaden. Enligt Stadsholmen finns det hyresgäster av allmänna samlingslokaler som har en hyra som endast täcker ca 50 procent av förvaltningskostnaden. Bolagets målsättning är att ny hyra ska införas med en infasning till år 2016. Stadsholmen uppger att ambitionen är att hyresgästen ska ha rimliga möjligheter att ställa om verksamheten till den nya hyresnivån. Tillkomsten av den nya lagen gör det sannolikt att även andra kommunala förvaltare kommer att marknadsanpassa hyrorna i takt med att nuvarande hyreskontrakt löper ut.

² Se tabell 6

³ Se tabellbilaga Diagram 2

⁴ Se tabell 7

Kulturförvaltningen bedömer att kraftigt höjda hyror innebär sämre möjligheter till upplåtelse till 0-taxegrupper. En konsekvens blir sannolikt att uthyrningen till föreningslivet och privatpersoner kommer att behöva öka och att de prioriterade grupperna därmed ges minskad tillgång till möteslokaler under attraktiva tider.

Investeringsbehov

Underhåll och upprustning är en viktig fråga för de lokalförvaltande organisationerna att ta upp med sina hyresvärdar. Den berör i förlängningen också stödbehoven i de fall upprustning föranleder hyresökningar. I det nuvarande stödsystemet finns inga särskilt anvisade medel för investeringar och löpande underhåll förutsätts omfattas av grundbidraget. Större investeringar ska normalt bekostas av hyresvärderna och finansieras genom hyran. I valet mellan oförändrad hyra och kostsamma hyreshöjande investeringar väljer de flesta lokalförvaltande organisationerna att avstå från behövliga lokalförbättringar vilket medfört att flertalet lokaler är i behov av upprustning. I flera fall har man också ingått avtal med fastighetsägaren om att ta över ansvaret för det inre underhållet vilket särskilt för kulturhistoriskt känsliga lokaler kan innebära en tung ekonomisk börda.

*Kristinasalen i
Kristinehavs Malmgård*

Statsbidrag

Den statliga myndigheten Boverket fördelar 2013 drygt 23 miljoner kronor i investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler för nybyggnad, ombyggnad, standardhöjande reparationer och köp. Bidrag ges till aktiebolag, stiftelser eller föreningar som arbetar utan vinstsyfte. Den sökande måste även vara fristående från kommunen och från kommunala företag. En förutsättning för att söka investeringsbidraget är att den sökande ska äga sin lokal eller ha ett minst femårigt nyttjanderättsavtal. Den övervägande delen av samlingslokalerna i Stockholm har kommunala bolag som fastighetsägare och hyresavtalen är i regel treåriga vilket innebär ett hinder för att söka statliga investeringsmedel.

Kulturförvaltningen har tagit del av Boverkets bidragsfördelning mellan 2010 och 2012 och kan konstatera att ingen av de kommunalt stödda lokalförvaltande organisationerna fått del av det statliga investeringsstödet. Samlingslokalföreträdare uppger att detta beror på att de inte kan tillmötesgå verkets formella krav på femåriga nyttjanderättsavtal.

Brukare och besökare

Brukarkategorier

Samlingslokalerna används av tre huvudkategorier av besökande: 0-taxegrupper, betalande privatpersoner eller föreningar samt besökare i öppen verksamhet. Den lokalförvaltande organisationen får ekonomisk ersättning för sin lokalupplåtelse med 50 kr per timme för 0-taxeregistrerade grupper. Ersättningen är en del av kulturnämndens stöd till samlingslokaler och ingår i det så kallade ”kompensationsbidraget”. Registrerade pensionärsföreningar kan hyra lokaler för halva priset. En samlingslokal har rätt att avstå från bokning av 0-taxegrupper fredagar efter klockan 17 och lördagar för att därmed få större möjligheter till egna intäkter. Nedanstående tabell visar att upplåtelsen till prioriterade grupper 2011 utgjorde ca 37 procent av samlingslokalernas totala lokalupplåtelse.

Tabell 2: *Upplåtelsen till olika brukarkategorier 2011 i samtliga samlingslokaler. Antal uthyrda timmar och procent %.*

Timmar totalt	Prioriterade grupper varav				Betalande föreningar /privata	Egen verksamhet
	BoU	Funktionsnedsatta	Pensionärer	AA/NA ⁵		
128 464	23 482	8 221	6 040	11 253	58 957	20 509
Procent %	18	6	4	9	47	16

I diagram 1⁶ redovisas fördelningen för varje enskild samlingslokal av upplåtna timmar mellan 0-taxegrupper, betalande brukare och egen verksamhet. Generellt bokas samlingslokaler i ytterstaden i högre grad av barn- och ungdomsföreningar och de i innerstaden bokas i högre grad av anonyma grupper och föreningar för funktionshindrade. Några av samlingslokalerna i ytterstaden har mycket verksamhet i egen regi eller genom sina medlemsföreningar och fungerar som lokala kulturhus.

Lokalbokning

Stockholms stads engagemang i de allmänna samlingslokalerna är brett. Flera förvaltningar stöder eller köper tjänster av både samlingslokaler och hemgårdar vilket för en del lokalhållare innebär intäktsmöjligheter vid sidan av grundstödet från kulturnämnden. För att hantera bokningen av lokaler samarbetar kulturförvaltningen med idrottsförvaltningen som för detta uppdrag ersätts med 250 000 kronor om året.

⁵ Anonyma alkoholister/Anonyma narkomaner

⁶ Se tabellbilagan

Samlingslokaler som söker stöd av kulturnämnden ska vara bokningsbara för föreningar, företag och allmänhet via idrottsförvaltningens bokningsbyrå. Idrottsförvaltningen hanterar även registreringen och godkännandet av 0-taxeföreningar och pensionärsföreningar. Föreningarna betalar en administrativ avgift på 1 500 kr per år till idrottsförvaltningen. De registrerade bokningarna utgör det statistiska underlaget för beräkningar av kulturnämndens stöd till samlingslokalerna.

Föreningen Västbergaträffen anordnar danskvällar i Alviks Kulturhus

Det finns rutiner i bokningshanteringen som upplevs som onödigt krångliga för såväl bokningsbyrån som för samlingslokalerna. Exempel på detta är administrationen av ombokningar, registrering av egen verksamhet samt logistiska hinder. Det finns även tecken på att registreringen av bokningar inte görs på ett likartat sätt på alla samlingslokaler vilket gör att det statistiska underlaget kan ifrågasättas. Denna tveksamhet beror främst på att en del av bokningen görs utanför idrottsförvaltningens system direkt mellan lokalhållare och lokalbeställare. Med dessa begränsningar redovisar kulturförvaltningen nedan bokningsstatistik för 2006 - 2011.

Tabell 3: Samlingslokalernas bokade uthyrningstimmar 2006 – 2011

2006	2007	2008	2009	2010	2011
118 000	101 000	124 000	150 000	130 000	128 000

Besökare på samlingslokaler 2005 - 2011

Det är inte möjligt att redovisa exakta uppgifter om hur många människor som årligen besöker samlingslokalerna beroende på att en stor del av verksamheten är öppen och saknar publikmätning. Lokalhållarna redovisar sin lokalupplåtelse till föreningar i idrottsförvaltningens databas. Nedanstående tabell 4 redovisar besöksantalet sedan 2006 på bokade föreningsmöten för de 16 samlingslokaler som fått stöd under hela tidsperioden.

Tabell 4: Besökare på bokade föreningsmöten 2006 – 2011 (nuvarande lokalhållare)

2006	2007	2008	2009	2010	2011
465 539	517 547	520 442	523 414	573 513	490 035

Ekonomi

Det totala stödutrymmet

Det totala stödutrymmet för de lokalförvaltande organisationerna har i stort sett varit oförändrat mellan 2007 och 2012, ca 27,5 miljoner kronor⁷. Antalet lokalhållare som får del av stödet har heller inte förändrats under denna period.

Självfinansieringsgrad

Stödsystemet är utformat för att uppmuntra ökad självfinansiering. Intäktsmöjligheterna utgörs till exempel av uthyrning till konferenser och fester, försäljning, erhållna medel ur fonder och stiftelser samt uppdrag från stadsdelsnämnderna.

Självfinansieringsgraden har totalt sett ökat för samlingslokaler och hemgårdar sedan det nya stödsystemet infördes 2007 vilket innebär att de i dag i genomsnitt svarar för 60 procent av intäkterna. Skillnaderna mellan de olika verksamheterna är emellertid stor. En del är fortfarande mycket bidragsberoende medan andra har större förutsättningar till intäkter.

Tabell 5: Självfinansiering 2007 – 2011 (procent egna intäkter av summa intäkter)

Självfinansieringsgrad	Högsta	Lägsta	Medel
2007	87,4	26,6	55,0
2011	87,3	37,7	60,2

Stadsdelsnämndernas stöd till lokalförvaltande organisationer

Samlingslokaler och hemgårdar har i vissa fall stöd från sina stadsdelsnämnder. I stadens budget 2013-2015 anges att stadsdelsnämnderna ska samverka med hemgårdarna för att främja utövande och utvecklingen av deras verksamhet. Siffrorna i tabell 6 visar att samlingslokalerna är relativt jämnt fördelade över staden medan hemgårdarna har en stark koncentration till innerstaden. Totalt sett fördelar sig stödet ojämnt över stadsdelarna. Södermalm får genom närvaron av tre hemgårdar i stadsdelen över sju miljoner kronor, mer än en fjärdedel av det samlade stödbeloppet för samtliga lokalförvaltande organisationer, me-

⁷ Se tabell 1

dan andra stadsdelar får betydligt mindre. Stadsdelsnämndernas totala stöd är litet, ca 1,1 miljon kronor, vilket motsvarar drygt 4 procent av kulturnämndens grundbidrag.

Tabell 6: Samlingslokaler och hemgårdar – fördelning på och stöd från stadsdelsnämndsområden samt den samlade kommunala subventionen mätt i kronor per invånare i respektive stadsdel.

2012	Antal	Stöd tkr KuN	Stöd tkr SDN	Kr/inv.
Rinkeby/Kista	2	3 407	538	73
Spånga/Tensta	4	2 703	80	71
Hässelby/Vällingby	1	771	0	12
Bromma	1	1 200	0	18
Kungsholmen	0	0	0	0
Norrmalm	1	2 026	0	30
Östermalm	2	2 378	0	36
Södermalm	6	7 133	407	58
Enskede/Årsta/Vantör	2	2 094	54	23
Skarpnäck	1	1 275	0	29
Farsta	1	521	30	10
Älvsjö	1	75	7	3
Hägersten/Liljeholmen	2	1 898	0	25
Skärholmen	1	480	15	14
SUMMA	25	25 961	1 131	

Sammanfattande slutsatser

Behovet av mötesplatser

Huvudmotivet för stadens stöd till lokalförvaltande organisationer är att tillgodose föreningslivets, kulturlivets och stockholmares behov av lokaler för att förverkliga demokratiska mål i samhället. De flesta lokalhållarnas långa historia visar att de har uppnått en stark förankring i närområdet och bland brukargrupper. De föreningsdrivna verksamheterna i samlingslokaler och hemgårdar bidrar på ett positivt sätt till socialt kapital, mellanmännisklig tillit och i förlängningen politiskt engagemang och samhällsansvar. Den lilla demokratin som utspelar sig i vardagliga lokala möten utgör därmed en grund och förutsättning för den stora demokratin inom det politiska systemet.⁸

I dag pågår omfattande förändringar i civilsamhället. Icke vinstdrivande organisationer tar större plats i välfärdsproduktionen. Gamla organisationer förlorar medlemmar medan nya

⁸ Fritt efter den amerikanske forskaren Robert Putnam.

mötesstrukturer ger människor möjlighet att engagera sig på nya sätt. Mer eller mindre tillfälliga mötesplatser uppstår och försvinner på nätet.

Trots talet om minskad föreningsaktivitet så kommer det också i framtiden att finnas ett stort behov av levande mötesplatser. Stockholms generellt snabbt växande befolkning bidrar till en ökad efterfrågan på icke-kommersiella mötesplatser, inte minst i ytterstadsdelarna där den snabbaste befolkningsökningen sker. Studieförbunden drar till sig allt fler deltagare och en stor brukargrupp, pensionärsföreningarna, kommer rimligtvis att få ökad betydelse med en stadigt åldrande befolkning i Stockholm.

Forskningen bekräftar denna bild. I en rapport⁹ till regeringskansliet 2010 fastslås att svenskarnas engagemang i ideella föreningar är oförändrat sedan 1992 samtidigt som deltagandet utanför det traditionella föreningslivet, främst på nätet, ökar.

Oaktat detta bibehållna föreningsengagemang är det troligt att yngre och nya stockholmare kommer att ställa större krav på mötesplatsernas tillgänglighet, utformning och utrustning. Konkurrensen från privata aktörer bidrar redan i dag till alternativ som kan vara dyrare men samtidigt mer attraktiva ur läges- och lokalstandardperspektiv. Det pekar mot att flera av de nuvarande kommunalt stödda samlingslokalerna behöver anpassa sina lokaler och sin service till nya och högre krav. Samtidigt är det viktigt att bevara och utveckla den lokala förankringen, föreningsdriften och engagemanget hos de eldsjälarna som ser till att det finns mötesplatser i hela Stockholm.

Stödsystemets framväxt och fortsatta inriktning

De samlingslokaler och hemgårdar som ingår i stödsystemet har funnits med under lång tid utan att nya verksamheter eller lokaler har tillkommit. Innan stödansvaret övergick till kulturnämnden 2003 reglerades stödet till samlingslokalerna i form av avtal mellan idrottsförvaltningen och respektive lokalförvaltare. Detta system upphörde vid övergången men framför allt samlingslokaler med stor 0-taxepåslåtelse ser sig fortfarande som parter i ett avtalsförhållande med staden. Denna bild förstärks av att kulturförvaltningen har förstahandskontraktet för tre av samlingslokalerna.

För att ett nytt stödsystem ska vara neutralt och kunna öppna för nya aktörer bör kulturförvaltningens roll som ägare av förstahandskontrakt upphöra. Riktlinjerna behöver förtydliga stödets karaktär och vilka kostnader som kulturnämndens medel avser. Det är också önskvärt att riktlinjerna anpassas så att verksamheter kan få stöd oavsett organisationsform och/eller historisk identitet. Med tanke på verksamheternas mångskiftande inriktning och ekonomiska förutsättningar bör alla samlingslokaler och hemgårdar samlas i ett system.

⁹ "Svenskarnas engagemang är större än någonsin". Rapport till Regeringskansliet 2010. Ersta Sköndal Högskola.

Effekter av 0-taxan

Flera samlingslokaler har under arbetet med översynen påpekat att nuvarande subvention för prioriterade grupper (50 kronor/timme) är för låg och medför en gradvis urholkning av ekonomin eftersom subventionsnivån varit oförändrad sedan 2007. Det är rimligt att förvaltningen utvärderar effekterna för såväl lokalhållare som medborgare av nuvarande subvention och om den ekonomiska kompensationen behöver justeras.

Ökade hyreskostnader att vänta

Stadsholmen AB:s aviserade hyresökningar är ett förebud om en framtida generellt högre hyresnivå för samlingslokalerna. Frågan kräver flera lösningar, dels i form av ökad självfinansiering men också politiska lösningar som rör samverkan mellan berörda bolag och förvaltningar i Stockholms stad. En möjlig åtgärd kan vara kompetenshöjande insatser för att skapa bättre förutsättningar för de lokalförvaltande organisationerna att öka de egna intäkterna och samutnyttja lokalerna med andra aktörer. Men det krävs också andra nya intäkter som medger standardhöjningar vilket i sin tur ger möjlighet att utveckla verksamheten och ekonomin.

Investeringar skjuts upp

Stödsystemet har varit oförändrat sedan 2007 mätt i såväl utbetalade bidragsmedel som bidragsmottagare. Det innebär att angelägna investeringar i underhåll och utrustning sannolikt fått skjutas upp och att verksamhetsutvecklingen avstannat på flera håll. Möjligheten att söka statsbidrag för upprustning och inventarier begränsas för samlingslokalerna av korta hyreskontrakt. Kulturförvaltningen har under denna översyn inlett en dialog med några av de kommunala värdarna för att om möjligt lösa problemet.

Utgångspunkter för ett nytt stödsystem

En genomgång av de lokalförvaltande organisationernas verksamhet, ekonomi och historia visar att de utgör en heterogen grupp med fokus på olika verksamheter. Vissa är renodlade lokalupplåtare av stor betydelse för stadens prioriterade grupper och är ekonomiskt beroende av 0-taxesystemet. Andra har karaktär av lokala kulturcentra och är själva eller genom sina medlemsorganisationer arrangörer av kulturprogram. En tredje kategori utgörs av de naturnära lokalförvaltarna med stora kvaliteter för rekreation och eget konstnärligt skapande. Kostnadsbilden skiljer sig beroende på lokalernas omfattning, personal- och servicebehov. I vissa fall räcker det med att ge nycklar till stamkunder så att de klarar sig själva medan andra kräver större behov av övervakning och instruktion.

Denna komplexa struktur kräver ett flexibelt stödsystem. Kulturförvaltningen bedömer att nedanstående frågor behöver beaktas i arbetet med nya riktlinjer för stödområdet Samlingslokaler och hemgårdar.

Medborgarvärde och lokal förankring

Stockholm växer och stadens kulturpolitiska strukturer behöver anpassas till de omvärlds- förändringar som sker och stockholmarnas nya kultur- och mötesvanor. Det innebär fokus på verksamheter som har ett stort lokalt värde för medborgarna mätt i termer av utbud, kvalitet och tillgänglighet. Detta gäller oavsett om verksamheten har sin tyngdpunkt i lokalupplåtelse, publika program eller kursverksamhet.

Med Stockholms snabba tillväxt behöver både deltagandet i och finansieringen av kultur och rekreation i stadsdelarna växa. Ett nytt stödsystem bör därför premiera verksamheter som når fler besökare och deltagare, utvecklar arrangörskapet och skapar nya intäkter. Förmågan till självfinansiering bör premieras och stödet bygga på lokalhållarens hela verksamhet, inklusive dess sociala och arbetsmarknadsmässiga betydelse.

De flesta hemgårdar och samlingslokaler har viktiga funktioner som mötesplatser oavsett om de har karaktären av kulturhus eller föreningscentrum. Staden har ett intresse i att verksamheterna ska ha en geografisk spridning som ger möjlighet för alla stockholmare att ta del av deras utbud. De kommande riktlinjerna bör därför bidra till en rättvis tillgång till kommunalt stödda mötesplatser i hela Stockholms stad.

Långsiktigt och förutsägbart

Det nuvarande stödsystemet delar in de lokalförvaltande organisationerna i två kategorier, samlingslokaler och hemgårdar, med snarlika bedömningsgrunder oavsett verksamhetsinriktning och målgrupper. Ordningen med ett grundbidrag och två rörliga bidrag gör, trots att bidragsmottagarna är de samma år från år, nivån på det kommunala stödet oförutsägbart och ryckigt. Det talar för ett mer långsiktigt och förutsägbart kommunalt stöd för vissa verksamheter, främst de som riktar in sig på prioriterade grupper och lokalupplåtelse till föreningslivet. Här är lokalbehoven tydliga samtidigt som möjligheten till ökad självfinansiering är liten.

Ett öppnare stöd

Samtidigt som det finns behov av långsiktighet och förutsägbarhet i stödgivningen är det också nödvändigt att öppna stödet för nya ideella aktörer som kan erbjuda likvärdig eller mer kvalitativ service, alternativa träffpunkter och kulturmötesplatser samt möta efterfrågan från nya användargrupper. För att åstadkomma detta behöver det tydliggöras vilka kriterier som ska gälla för samlingslokaler och hemgårdar. I det sammanhanget är det också viktigt att klarlägga relationen mellan de lokalförvaltande organisationerna och staden.

Redovisningsverktyg

Som påpekats i förstudien finns det svagheter i nuvarande redovisning av uthyrning och besök. Det är därför nödvändigt att utforma redovisningsverktyg som ger en heltäckande och korrekt bild av verksamheternas inriktning och omfattning som underlag för bedöm-

ning av framtida behov och förändringar inom stödsystemet. Detta arbete behöver utföras i nära samarbete med idrottsförvaltningen och de lokalförvaltande organisationerna.

SLUT
Tabellbilaga

Diagram 1: Uthyrda timmar samlingslokaler 2011. Betalande brukare, 0-taxegrupper och egen verksamhet

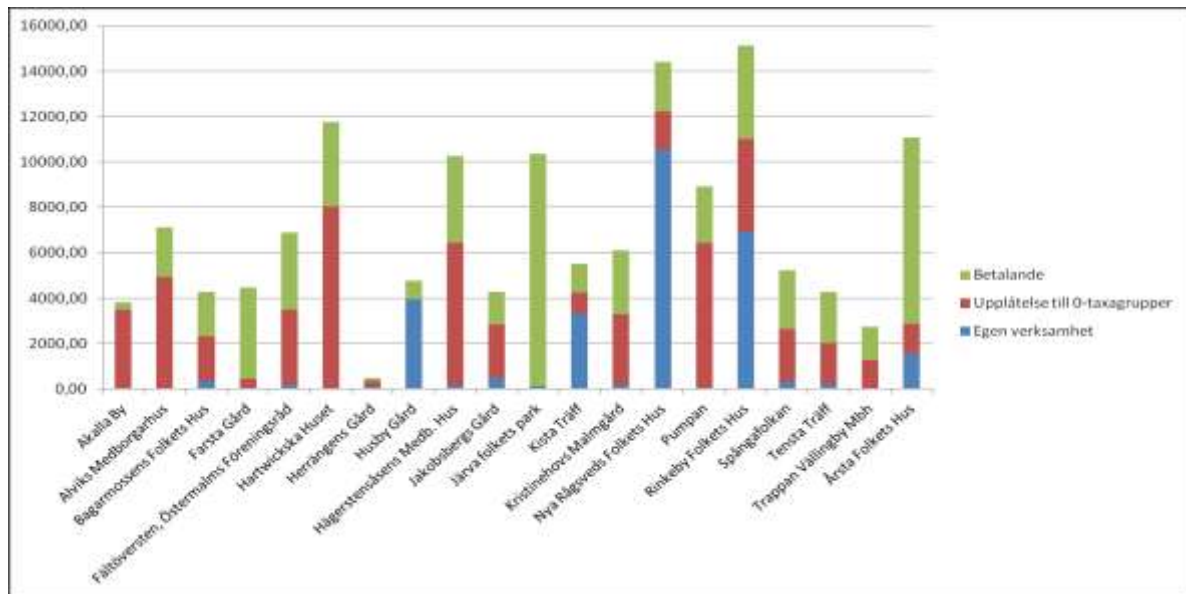
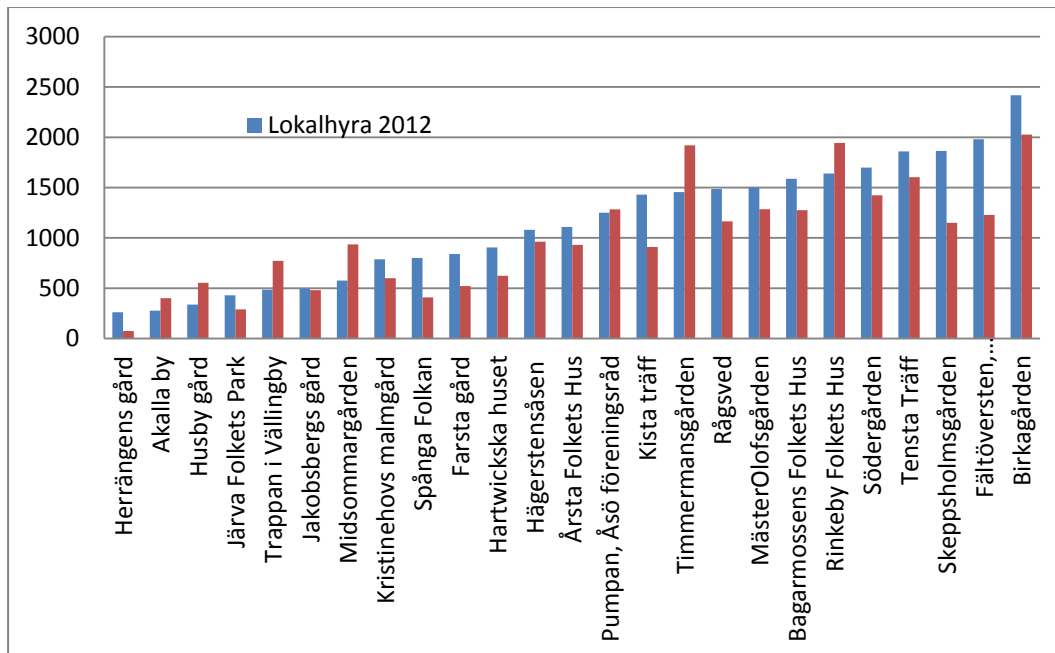

Diagram 2: Lokalhyror och stöd från kulturnämnden 2012 (tkr)

Tabell 7: Hyresförändringar mellan 2012 och 2013

	Hyra 2012	Hyra 2013	Förändring %	Fastighetsägare
Akalla by	154	154	0%	FSK
Alviks medborgarhus	1 292	1 292	0%	FSK
Bagarmossen Folkets Hus	1 500	1 500	0%	Stockholmshem
Birkagården	2 094	2 157	3%	Fabaris AB och Wallfast AB
Farsta gård	650	650	0%	Stadsholmen
Fältöversten, Östermalms f-råd	1 718	1 740	1%	AMF
Hartwickska huset	615	630	2%	Stadsholmen
Herrängens gård	252	285	13%	Stadsholmen
Husby gård	284	284	0%	FSK
Hägerstensåsens medborgarhus	1 200	1 300	8%	FSK
Jakobsbergs gård	490	550	12%	Stadsholmen
Järva Folkets Park	385	385	0%	FSK
Kristinehovs malmgård	676	740	9%	Stadsholmen
Midsommargården ¹⁰	755	1 035	37%	Löfström & Borg
Mäster Olofsgården	1 439	1 500	4%	Stiftelsen Mäster Olofsg.
Nya Rågsveds Fokets Hus	1 420	1 450	2%	Rågsved Fast AB
Pumpan, Åsö föreningsråd	970	970	0%	Privat Brf
Rinkeby Folkets hus	1 640	1 640	0%	FSK

¹⁰ Stiftelsen Midsommargården sålde sin egen fastighet 2012. Den kraftiga hyresökningen förklaras av att fastigheten efter försäljningen genomgått en omfattande renovering.

Skeppsholmsgården	490	490	0%	Statens Fastighetsverk
Spånga Folkan	767	809	5%	FSK
Södergården	1 668	1 719	3%	FSK
Tensta träff ¹¹	1 860	1 032	-45%	SISAB
Timmermansgården	1 503	1 520	1%	Micasa
Trappan i Vällingby ¹²	490	740	51%	Svenska Bostäder
Årsta Folkets Hus	1 109	1 130	2%	Familjebostäder
SUMMA	25 421	25 702	1%	

¹¹ Hyresreduktion efter översyn av hyrorna i SISAB:s hela fastighetsbestånd.

¹² Hyran avser de nyrenoverade lokalerna i Vällingby centrum dit återinflyttning beräknas ske hösten 2013. Hyran för nuvarande evakueringslokaler beräknas 2013 till 504 000 kr.